

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 5146/15

לפני: כבוד השופט ס' גיבראן
כבוד השופט צ' זילברטל
כבוד השופט א' שהם

העותר: אברהם חדד

נגד

המשיבים: 1. משרד החינוך
2. מנהלת אגף הספרים יואלה טרפ-נבון
3. המפמרי"ת לאזרחות יעל גוראן
4. מ.מ. יו"ר המזכירות הפדגוגית לשעבר רחל מתוקי
5. מנהלת אגף חברה ורוח אלירז קראוס
6. היועצת המשפטית של משרד החינוך עו"ד דורית מורג

עתירה למתן צו על תנאי

העותר: בעצמו

בשם המשיבים: עו"ד ערין ספדי-עטילה

פסק-דין

השופט א' שהם:

1. לפנינו עתירה למתן צו על תנאי במסגרתה התבקש בית משפט זה להורות למשיבים ליתן טעם להחלטתם שלא לאשר את ספר האזרחות שחיבר העותר ששמו "המשטר במדינת ישראל - מדינה יהודית ודמוקרטית" (להלן: הספר), כספר לימוד לבגרות באזרחות וכמדריך למורה. עוד ביקש העותר כי נורה על פיטורי המשיבים מתפקידם הציבורי במשרד החינוך "אם נתברר שפעולותיהם נעשו בשקר, באפליה ובכוונת זדון".

הרקע להגשת העתירה

2. בחודש מרץ 2010 הגיש העותר למשיב 1 בקשה לאשר את ספרו הנזכר כספר לימוד לבגרות באזרחות וכמדריך למורה, ובקשה זו הועברה לקבלת חוות דעתם של שלושה מעריכים שונים מטעם המשיב 1, ובהמשך לקבלת חוות דעתו של המפקח המרכז הממונה על הוראת המקצוע לאזרחות דאז (להלן: המפמ"ר). זאת, בהתאם להוראות חוזר מנכ"ל משרד החינוך תשסו/3(א) הנוגעות להליכי אישור ספרי לימוד לשימוש במוסדות החינוך (להלן: חוזר מנכ"ל). חוות דעתו של המפמ"ר על הספר היתה חיובית, אך יחד עם זאת הוא העיר במכתבו, מיום 12.6.2011, מספר הערות בדבר התיקונים הנדרשים בו, ואולם, העותר לא ביצע תיקונים אלו. לפיכך, ביום 10.8.2011, הודיעה לעותר המשיבה 2, היא הגורם המוסמך לקביעת רשימת ספרי הלימוד המאושרים לשימוש במוסדות החינוך, כי אין היא יכולה לאשר את ספרו (להלן: החלטת המשיבה 2). העותר הלין על החלטת המשיבה 2 בפני מספר גורמים, כאשר במסגרת תלונתו לנציב תלונות הציבור במשרד מבקר המדינה, טען כי "אינני רוצה אישור לספרי משרד החינוך ואני מתכוון להפיץ את ספרי בבתי הספר ללא אישור המשרד".

3. ביום 12.9.2012, למעלה משנה לאחר קבלת החלטת המשיבה 2, הגיש העותר את עתירתו הראשונה לבית המשפט לעניינים מנהליים בירושלים (עת"מ 32029-09-12) כנגד אותה החלטה (להלן: העתירה הראשונה). בפסק הדין, מיום 27.11.2012, נקבע כי הגם שנפל שיהוי בהגשת העתירה, יש לדחותה על הסף מן הטעם של אי מיצוי הליכים, שכן היתה באפשרותו של העותר להשיג על החלטת המשיבה 2 בפני יושב ראש המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך, והוא לא עשה כן. בין היתר, ציין בית המשפט לעניינים מנהליים בפסק דינו (כב' השופט ד' מין) כי פניותיו של העותר למשיבה 2 "לא העלו כל בקשה לקיומו של דיון נוסף בהחלטתה [...] אך הבהירו כי אין בכוונתו לתקן את שנדרש תיקון לצורך קבלת האישור, תוך העלאת טענות וזכרונות בדבר אפליה שלוו באיום בהגשת תביעה כספית ובדברי התלהמות נוספים שלא כאן המקום לפרטם" (פסקה 11 לפסק הדין). בעקבות דחיית העתירה הראשונה, חוייב העותר גם בתשלום הוצאות המשיב 1 בסך 15,000 ש"ח.

ביום 19.12.2012, הגיש העותר ערר על החלטת המשיבה 2, בהתאם להוראות חוזר המנכ"ל, ואולם יו"ר המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך דאז הודיעה לו, ביום 21.2.2013, כי החליטה שלא לכנס את ועדת הערר לאור האיחור במועד הגשת הערר, ומאחר שממילא העותר הבהיר מפורשות, כי לא יתקן את הטעון תיקון, לצורך אישורו של הספר.

בהמשך, שלח העותר לאגף ספרי הלימוד במשיב 1 פרק שביקש להוסיף לספרו, בהתאם לחלק מדרישות המפמ"ר מיום 12.6.2011. בתשובת המשיבה 2, מיום 19.5.2013, נמסר לעותר כי עליו לשלב את הפרק החדש בספר הלימוד ולשלוח העתקים חדשים הימנו, כשהיא מניחה, בהתאם להודעתו הטלפונית של העותר, כי בספר בוצעו גם יתר התיקונים הנדרשים. עוד הובהר לעותר, כי מאחר שהערכת הספר נערכה לפני למעלה משנתיים, ומאז חלו "שינויים המשפיעים על הוראת תחום דעת זה" ייתכן שיהיה צורך לעדכן את הספר, ועל כן הוא יעבור הערכה מחודשת, אותה נדרש העותר לממן בהתאם לנהלי המשיב 1. העותר התנגד להליך ההערכה מחדש של ספרו, והגיש ערר על החלטתה השניה של המשיבה 2 ליו"ר המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך. העותר לא התייצב לדיון בערר, וזה התקיים בהעדרו. בתום הדיון בערר, שנערך ביום 5.11.2013, הוחלט כי אישורו של הספר יישקל רק לאחר שהעותר יגיש את ספרו המלא לאישור ויעביר את תגובותיו להערות אגף הלימוד, כמו גם את התשלום הנדרש עבור הערכה מחודשת של ספרו.

4. העותר עתר לבית המשפט לעניינים מנהליים בירושלים (עת"מ 33821-12-13) נגד ההחלטה בערר (להלן: העתירה השנייה). במסגרת פסק הדין בעתירה השנייה (כב' הנשיא ד' חשין), אשר ניתן ביום 28.5.2014, הובהר כי הצדדים קיבלו את הצעת בית המשפט, לפיה העתירה תמחק, ועניינו של העותר יוחזר לדיון חדש בפני וועדת הערר.

לאחר מתן פסק הדין בעתירה השנייה, ויתר המשיב 1 על תשלום עבור ההערכה המחודשת של הספר, וזו בוצעה מחדש על ידי מעריכה נוספת ועל ידי המשיבה 3, טרם הדיון המחודש בוועדת הערר. המשיבה 3, היא המפמ"רית הנוכחית, פירטה בחוות דעתה, מיום 4.8.2014 את התיקונים הנדרשים בספרו של העותר, אשר חלקם אף צוינו במכתבו של המפמ"ר הקודם, אך טרם תוקנו. ביום 27.8.2014, מסר העותר למשיבה 2 את תגובתו להערות המשיבה 3.

בהחלטת ועדת הערר, מיום 7.9.2014 (להלן: ועדת הערר השנייה), נאמר, כי הספר מהווה קובץ סיכומים רחב היקף וראוי להערכה, אך מתקבלת התמונה לפיה "כותב הספר לא נתכוון להפכו לספר ממש אלא להשאירו כמקבץ סיכומים המכילים את התלמיד להצלחה בבחינת הבגרות- לא מעבר לכך. מר חדד אף לא הכחיש זאת בשימוע" עוד צויין, בין היתר, כי "ספרי לימוד שמאושרים על ידי משרד החינוך אינם ספרי מיקוד וסגנון כתיבה 'בנקודות' אינו מתאים ללמידה בכיתה אלא לשינון לפני בחינה בלבד". הוועדה אף הבהירה, כי בספר "בולטים בחסרונם אמצעי המחשה שמטרתם העמקת ההבנה

והרחבת הלמידה" וכי "נוצר הרושם שהספר אינו פרי יצירה בלעדי של המחבר בלבד". לפיכך, החליטה הוועדה שלא לאשר את ספרו של העותר. יצויין, כי טרם שהתקיים הדיון בוועדת הערר, התבקש העותר לאשר כי הצוות המאייש את הוועדה מקובל עליו, וזה השיב כי הוא יקבל כל החלטה שתמסור לו המשיבה 4, אשר השתתפה בוועדה.

5. על החלטת וועדת הערר השנייה, הגיש העותר עתירה נוספת לבית המשפט לעניינים מנהליים (עת"מ 7042-12-14) (להלן: העתירה השלישית). ביום 1.6.2015, דחה בית המשפט לעניינים מנהליים בירושלים (כב' השופט ד' מינק) את העתירה, לאחר שלא מצא כי יש להתערב בשיקול דעתם המקצועי של המשיבים לעתירה. בפסק הדין נקבע, כי אין לעותר זכות מוקנית לאישור ספרו, וכי לא נפל פגם בהליך אישור הספר, קל וחומר כאשר העותר סרב לתקן את כל הערות הגורמים המקצועיים המשיב 1. טענת העותר בדבר התעמרות עובדי המשיב 1 בו, נדחתה מכל וכל. הובהר לעניין זה, כי "גם נוכח התנהלותו הבעייתית – גם בדיבור וגם במעשים; גם נוכח סירובו לתקן את כל ההערות שנתבקש לתקן; וגם נוכח עשיית דין עצמי של העותר, המשיב לא נעל את דלתו לפני העותר ושמע את טענותיו ובא לקראתו פעם אחר פעם. המשיב ראוי בעניין זה לשבח ולא לגנאי" (פסקה 12 לפסק הדין). בית המשפט לעניינים מנהליים אף ציין, כי ניתן היה לדחות את העתירה על הסף משום חוסר נקיון כפיו של העותר, אשר הודיע למשיב 1 כי הוא מתכוון להפיץ את ספרו בבתי הספר ללא אישורו. בעקבות דחיית העתירה השלישית נדרש העותר לשאת בהוצאות המשיב בסך 20,000 ₪.

תמצית העתירה ותגובת המשיבים

6. בעקבות דחיית עתירתו על ידי בית המשפט לעניינים מנהליים, הוגשה העתירה שלפנינו. בתמצית, טוען העותר, המייצג את עצמו, כי המשיבים מתעמרים בו ופוסלים את ספרו מטעמים לא ענייניים. בין היתר, נטען, כי לא היה מקום להעריך מחדש את ספרו וכי המשיבה 3 לא היתה מוסמכת לפסול את ספרו וחוות דעתה היא בגדר "לשון הרע והוצאת דיבה", בגינה מתעתד העותר להגיש תביעה נזיקית.

המשיבים טענו בתגובתם המקדמית כי דינה של העתירה להדחות על הסף משום קיומו של סעד חלופי לעותר; מאחר שהעותר הציג בעתירתו תמונה עובדתית חלקית; בשל סגנונה הבלתי הולם של העתירה; ומחמת העדר עילה להתערבותנו.

יצויין, כי ביום 16.9.2014 ביקש העותר להגיב לתגובתם המקדמית של המשיבים, ואולם, לאור המפורט להלן, לא מצאתי מקום להענות לבקשתו.

7. עיון בעתירה, בנספחיה ובתגובת המשיבים מוביל למסקנה כי אין היא מגלה עילה להתערבותנו.

הלכה היא כי בית משפט זה בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק לא יתערב בהחלטת רשות מנהלית המבוססת על ידע מקצועי ומומחיות השמורים רק לה, אלא מקום בו הצביע העותר על חריגה ברורה וקיצונית של הרשות ממתחם הסבירות או על פגם אחר שנפל בשיקול דעתה (עע"מ 8111/12 חדד נ' משרד החינוך והתרבות (6.1.2014); בג"ץ 2117/13 חדד נ' משרד החינוך והתרבות (3.6.2013); בג"ץ 5920/06 חדד נ' משרד החינוך והתרבות (30.6.2009). יצויין, כי כל פסקי הדין הנזכרים ניתנו בעניינו של העותר). מעיון בחומר שהונח לפנינו ניתן להתרשם, כי המשיבים בחנו באופן מקצועי והוגן את ספרו של העותר, שבו ונתנו לו הזדמנויות לתקן את הטעון תיקון בו, והקשיבו להשגותיו השונות. החלטת המשיבים להעריך מחדש את ספרו של העותר היתה מוצדקת נוכח חלוף הזמן מאז הוערך הספר לראשונה על ידי המפמ"ר; השינויים בתוכנית הלימודים; והתיקונים שהתבקש העותר לבצע בספרו בעבר. אשר להחלטת וועדת הערר השנייה, היא מושא העתירה, הרי שהחלטה זו נתמכה בטעמים ענייניים ומקצועיים, ולא התרשמנו כי היא נגועה במשוא פנים או מבוססת על שיקולים זרים. לפיכך, לא מצאנו כל עילה להתערב בהחלטת הוועדה שלא לאשר את ספרו של העותר.

8. עוד ראוי לציין, כי יש טעם בטענת המשיבים לפיה נמנע העותר מלחשוף בעתירתו את מלוא העובדות הרלוונטיות להכרעה בה. כך, העותר לא פירט בעתירתו חלק ניכר מהטעמים שהובילו לדחיית בקשתו לאישור הספר, והוא אף נמנע מלצרף לעתירה מסמכים רלוונטיים, העשויים להעיד על טעמים אלו כגון: חוות דעתו של המפמ"ר מיום 12.6.2011; החלטת המשיבה 2; וההערכה המחודשת של ספרו על ידי של המשיבה 3. העדרם של מסמכים אלו מכתב העתירה, כמו גם המנעות העותר מצירוף התכתבויותיו המלאות עם המשיבים, יש בה כדי להעיד על חוסר נקיון כפיים מצידו, ודי בטעם זה כדי להביא לדחיית עתירתו על הסף (בג"ץ 3384/13 זעאקיק נ' ועדת המשנה לפיקוח על הבנייה ביו"ש (27.10.2014); בג"ץ 6629/13 גראח נ' ועדת המשנה לפיקוח על הבניה (13.2.2014); בג"ץ 9363/12 קטש נ' היועץ המשפטי לממשלה

(29.4.2013); ראו גם אליעד שרגא ורועי שחר המשפט המינהלי - עילות הסף 139-140 (2008) (להלן: המשפט המינהלי- עילות הסף).

9. זאת ועוד, ניתן לדחות את העתירה על הסף גם משום שלעותר עומד סעד חלופי (בג"ץ 5352/15 עיריית חיפה נ' מדינת ישראל - משרד הבטחון (10.9.2015); בג"ץ 5132/15 קגנוביץ נ' המוסד לביטוח לאומי (7.9.2015); בג"ץ 490/15 טביה נ' משרתת ישראל (23.6.2015)). השגה על פסק דין שניתן בבית המשפט לעניינים מנהליים תעשה בדרך של הגשת ערעור לבית משפט זה (סעיף 11 לחוק בתי משפט לעניינים מנהליים, התש"ס-2000), ואין מקום לפנות לבית המשפט העליון "בכובעו" כבית המשפט הגבוה לצדק. ניכר, כי העותר היה ער לכך שכן הוא הצהיר מפורשות בסעיף 18 לעתירתו, כי הוא עומד על הגשת עתירה, ואין בכוונתו להגיש ערעור לבית משפט זה "כי התייאשתי מאישור הספר לנוכח מעשיהם המכוערים של אנשי המשרד לאורך כל הדרך, שנעשו בכוונת זדון ובניגוד לכל כללי המוסר האמת והדין. מכאן שהגשת העתירה בערכאה שיפוטית גבוהה יותר היא מכורח המוסריות, כדי שלא יהיו חוטאים נשכרים וחובה שיבואו על עונשם". עם כל הכבוד לנימוקיו של העותר, אין מדובר בנסיבות חריגות בגינן יש להדרש לעתירה, על אף קיומו של סעד חלופי (המשפט המינהלי עילות הסף, בעמ' 235-231).

10. לבסוף, ובהמשך לדבריו המצוטטים לעיל של העותר, יש להדגיש, כי העותר ממשיך לנקוט בלשון בוטה בעתירתו, תוך שהוא שוזר בה עלבונות וכינויי גנאי שונים כלפי המשיבים. זאת, על אף הביקורת שנמתחה על סגנונו זה במסגרת פסקי הדין בעתירה הראשונה והשלישית שהגיש לבית המשפט לעניינים מנהליים, וכן בבג"ץ 2117/13 הנזכר לעיל. אף מטעם זה ראוי לדחות את עתירתו, ללא כל דיון בה (בג"ץ 8781/11 פלוני נ' סנ"צ גבי דדון, מפקד תחנת משטרת אשדוד (5.4.2012); בג"ץ 6561/08 נימברגר נ' המפקח על הבנקים משרד האוצר (24.9.2008); בג"ץ 777/83 א.ה.ל. אגודת הבונים להשכרה בגוש דן, אגודה עותמנית נ' שר הבינוי והשיכון, פ"ד לח(1) 625 (1984)).

11. על יסוד הטעמים שפורטו לעיל לעיל, דינה של העתירה - להדחות.

העותר ישא בהוצאות המשיבים בסך 3,000 ₪.

ניתן היום, ח' בתשרי התשע"ו (21.9.2015).

העותק כפוף לשינויי עריכה וניסוח. 15051460_I04.doc יא
מרכז מידע, טל' 077-2703333 ; אתר אינטרנט, www.court.gov.il